

HØJESTERETS KENDELSE

afsagt torsdag den 27. august 2020

Sag 112/2019

Anklagemyndigheden

mod

T

(advokat Klaus Jensen)

I tidligere instanser er afsagt kendelse af Retten på Frederiksberg den 17. juni 2019 (1029/2019) og af Østre Landsrets 3. afdeling den 20. juni 2019 (S-1722-19).

I påkendelsen har deltaget tre dommere: Thomas Rørdam, Henrik Waaben og Jan Schans Christensen.

Påstande

Kærende, T, har nedlagt påstand om, at det var med urette, at Østre Landsret afviste hans begæring om mundtlig forhandling af kæremålet.

Anklagemyndigheden har påstået stadfæstelse.

Sagsfremstilling

Den 17. november 2018 blev T varetægtsfængslet i medfør af retsplejelovens § 762, stk. 1, nr. 1, som sigtet for overtrædelse af straffelovens § 192 a og § 245, stk. 1.

Ved anklageskrift af 30. januar 2019 blev T tiltalt for legemsangreb af særlig rå, brutal eller farlig karakter efter straffelovens § 245, stk. 1, ulovlig våbenbesiddelse, jf. straffelovens § 192 a, stk. 1, jf. stk. 3, jf. våbenlovens § 1, stk. 1, nr. 1 og 3, indbrudstyveri efter straffelovens § 276 a samt hæleri efter straffelovens § 290, stk. 1.

Efter gentagne fristforlængelser blev T den 13. februar 2019 varetægtsfængslet indtil dom. Tidspunktet for hovedforhandlingen var fastsat til den 14. marts 2019.

Den 14. marts 2019 blev hovedforhandlingen kort indledt, men måtte afbrydes og udsættes til den 17. juni 2019 på grund af tolkeproblemer. På anklagemyndighedens begæring blev T varetægtsfængslet indtil dom, der forventedes afsagt den 17. juni 2019.

Den 17. juni 2019 blev hovedforhandlingen genoptaget, men måtte igen afbrydes og udsættes på grund af tolkeproblemer. Anklagemyndigheden fremsatte begæring om fortsat varetægtsfængsling i fire uger. Forsvareren protesterede herimod. Retten på Frederiksberg afsagde herefter kendelse om bl.a., at T skulle løslades, og at han i medfør af retsplejelovens § 765, stk. 1, nr. 6, skulle deponere sit pas hos politiet.

Byrettens begrundelse lyder:

”Det er ikke for tiden muligt at indkalde en kvalificeret georgisk tolk, og der er ingen tidshorisont for, hvornår dette vil kunne ske. Det findes på denne baggrund at ville stride mod tiltaltes ret til en retfærdig rettergang efter EMRK artikel 6, hvis han fortsat skal være varetægtsfængslet i denne situation...”

Af byrettens kendelse fremgår endvidere bl.a.:

”Anklageren oplyste, at passet allerede er i politiets varetægt.

Anklageren kærede kendelsen og anmodede om, at kæren tillægges opsættende virkning.

Forsvareren protesterede herimod.

Henset til sagens særegne karakter tillagde retten kæremålet opsættende virkning.

Både anklageren og forsvareren ønsker at indgive skriftlige indlæg, ligesom forsvareren anmodede om, at kæren behandles mundtligt i landsretten.”

Ved kendelse af 20. juni 2019 afslog Østre Landsret at tage anmodningen om mundtlig behandling af kæremålet til følge. Begrundelsen lyder:

”Landsretten finder efter ordlyden af og forarbejderne til retsplejelovens § 767, stk. 4, at tiltalte ikke har krav på mundtlig behandling af kæremålet om, hvorvidt tiltalte skal

forblive varetægtsfængslet. Der er herved henset til, at den påkærede afgørelse går ud på, at tiltalte løslades. Den omstændighed, at tiltalte på tidspunktet for den påkærede afgørelse allerede havde været varetægtsfængslet i mere end 3 måneder, kan ikke føre til et andet resultat.

Efter de foreliggende oplysninger, herunder om tiltaltes stillingtagen til de faktiske omstændigheder i den rejste tiltalte for overtrædelse af straffelovens § 245 og § 192 a, finder landsretten endvidere, at der ikke foreligger særlige grunde, som taler for, at kæremålet undtagelsesvist behandles mundtligt, jf. retsplejelovens § 972, stk. 2. Det bemærkes herved, at der ikke er fremkommet oplysninger om, at tolkningen under grundlovsforhøret, hvor tiltalte erkendte de faktiske omstændigheder, skulle have været behæftet med problemer.”

Landsretten behandlede herefter kæremålet på skriftligt grundlag og bestemte ved kendelse af 21. juni 2019, at byretten, henset til sagens alvorlige karakter, burde have forlænget fængslingsfristen for tiltalte med henblik på en nærmere undersøgelse af muligheden for at skaffe en georgisk tolk til en kommende hovedforhandling af sagen. Landsretten ændrede derfor byrettens kendelse, således at tiltalte fortsat skulle være varetægtsfængslet på det hidtidige fængslingsgrundlag. Fængslingsfristen skulle fastsættes af byretten.

Ved Retten på Frederiksbergs dom af 2. juli 2019 blev T idømt fængsel i 3 år og 9 måneder og udvist af Danmark med indrejseforbud for bestandig.

Retsgrundlag

Retsplejelovens § 767, stk. 4, lyder bl.a.:

”Kæres en kendelse om fristforlængelse, hvorved varetægtsfængsling eller anden frihedsberøvende foranstaltning udstrækkes ud over 3 måneder, skal kæremålet efter begæring behandles mundtligt. Når kæremål én gang er blevet behandlet mundtligt, afgør den overordnede ret, om en senere begæring om mundtlig behandling skal imødekommes.”

Bestemmelsen blev indført ved lov nr. 243 af 8. juni 1978 på baggrund af lovforslag nr. L 134 af 16. december 1977 (Folketingstidende 1977-78, tillæg A, lovforslag nr. L 134, sp. 2337 ff.), som byggede på betænkning nr. 728/1974 om anholdelse og varetægt, afgivet af det af Justitsministeriet den 16. januar 1968 nedsatte udvalg.

Udvalgets udkast til retsplejelovens § 767, stk. 2, svarer indholdsmæssigt til den gældende bestemmelse i § 767, stk. 4, 1. pkt., bortset fra, at ”4 måneder” blev ændret til ”3 måneder” i lovforslaget. Af betænkningen (s. 44-48) fremgår bl.a.:

”Det er som omtalt ... udvalgets opfattelse, at der bør træffes foranstaltninger til at nedbringe de foran beskrevne varetægtstider. Udvalget tillægger det væsentlig betydning, at man ved udformningen af retsplejelovens regler om varetægt søger at påvirke udviklingen i retning af en forkortelse af varetægtstiderne. De af udvalget i det følgende foreslåede ændringer skal først og fremmest tjene dette formål.
...

I nogle lande ... har man retsplejebestemmelser, hvorefter spørgsmålet om forlængelse af varetægten, når denne har varet et nærmere fastsat tidsrum, automatisk skal forelægges en overordnet instans til afgørelse. Udvalget har overvejet, om man burde indføre en tilsvarende regel i Danmark, f. eks. således at varetægt udover 4 måneder kun kan ske med landsrettens godkendelse. Under hensyn til at der altid er mulighed for at kære underrettens afgørelse om fristforlængelse til landsretten, og at kære her i landet er et hurtigt og letanvendeligt retsmiddel, har udvalget fundet, at en sådan regel, der ville medføre en del yderligere arbejde for landsretterne, vil være uden væsentlig værdi.

Derimod foreslår udvalget, at der åbnes adgang til en mere indgående behandling af kæremål over en fristforlængelse, der medfører, at varetægten udstrækkes over mere end 4 måneder. Ifølge de gældende regler i retsplejeloven behandles kæremål skriftligt. Den overordnede ret kan dog ifølge § 972, stk. 2, når særlige grunde findes at tale derfor, undtagelsesvis på begæring eller af egen drift anordne mundtlig forhandling. Den fængslede eller forsvareren har altså mulighed for i forbindelse med et kæremål at begære mundtlig forhandling, men noget krav på at få sådan forhandling har de ikke. Da det er udvalgets opfattelse, at der kan være behov for mere indgående overvejelse af betimeligheden af forlængelse af langvarige varetægtsfængslinger, foreslår udvalget, at der gives den fængslede og hans forsvarer ret til at kræve mundtlig behandling af et kæremål over en fristforlængelse, der medfører, at varetægten udstrækkes over mere end 4 mdr. En sådan mundtlig forhandling, hvorunder sigtede normalt skal bringes til stede, vil naturligvis medføre en vis arbejdsmæssig belastning af landsretterne og anklagemyndigheden. På den anden side er antallet af varetægtstilfælde, der strækker sig over mere end 4 måneder, som det fremgår af de statistiske oplysninger ..., ret beskedent. Hertil kommer, at det formentlig vil være ret sjældent, at forsvarer vil gøre brug af sin ret i tilfælde, hvor der ikke allerede efter de gældende regler ville blive givet tilladelse til mundtlig forhandling. Efter udvalgets opfattelse vil reglen, alt taget i betragtning, medføre en så væsentlig sikring af den fængslede rettigheder, at den uanset muligheden for en vis forøgelse af landsrettens og anklagemyndighedens arbejdsbyrde bør gennemføres.
...

Kæremål behandles skriftligt, jfr. retsplejelovens §§ 971 og 972, men kan undtagelsesvis, når særlige grunde taler derfor, efter bestemmelse af den overordnede

ret på eget initiativ eller efter begæring behandles mundtligt. Udvalget har overvejet, i hvilket omfang der – under hensyn til den indgribende betydning, som en varetægtsfængsling har for den sigtede – er anledning til at foreskrive mundtlig behandling af kæremålet, udover hvad der følger af retsplejelovens almindelige regler.

En mundtlig behandling af et kæremål vil ofte medføre en betydelig forsinkelse af den pågældende sag, allerede fordi kæremålet skal berammes til et retsmøde på et tidspunkt, hvor både retten kan afsætte tid, og hvor forsvareren og anklagemyndigheden kan møde. Hertil kommer, at en generel regel om mundtlig behandling af kæremål vedrørende varetægt vil betyde en væsentlig forøgelse af landsretternes arbejdsbyrde. Det er derfor udvalgets opfattelse, at man også ved kendelser om varetægt som hovedregel bør fastholde reglen om skriftlig behandling af kæremål. I de enkelte tilfælde, hvor der er en reel anledning til mundtlig behandling, vil den overordnede ret utvivlsomt som hidtil ikke modsætte sig mundtlig behandling. Under hensyn hertil finder udvalget det forsvarligt at beholde reglen om, at skriftlig behandling er det sædvanlige ved kære af varetægtskendelser.

Dette resultat synes helt ubetænkeligt i de tilfælde, hvor den underordnede ret har bestemt, at varetægt skal iværksættes, og hvor forsvaret kærer med påstand om løsladelse. Noget mere betænkelig er den skriftlige behandling i tilfælde, hvor den underordnede ret har bestemt, at sigtede skal løslades, og hvor anklagemyndigheden kærer med påstand om varetægt. Hvis den overordnede ret her ændrer underrettens kendelse og træffer bestemmelse om varetægt, kan det føles utilfredsstillende, at afgørelsen om varetægt træffes af en domstol på skriftlig grundlag, uden at sigtede og forsvareren har haft adgang til personligt at gøre deres synspunkter gældende. Dette gælder såvel i tilfælde, hvor underretten har nægtet at forlænge en fængselsfrist, som hvor underretten i grundlovsforhøret finder, at der ikke er grundlag for varetægt og derfor løslader sigtede. Man kan gøre gældende, at det i sidstnævnte tilfælde er mindre vel foreneligt med grundlovens § 71, stk. 3, ("stilles for en dommer"), at sigtede ikke får lejlighed til personligt at blive fremstillet for den ret, der træffer bestemmelse om, at han skal undergives varetægt. Det er imidlertid i praksis anerkendt, at varetægt også i disse tilfælde kan iværksættes ved den overordnede rets kendelse uden mundtlig forhandling. Et krav om sådan forhandling under sigtedes tilstedeværelse ville – med betydelig vanskelighed – kunne gennemføres i de tilfælde, hvor den underordnede ret har opretholdt anholdelsen, og sigtede på det grundlag kan tilbageholdes og fremstilles for landsretten. Hvis sigtede derimod er løsladt af underretten, kan han ikke tilbageholdes, til landsrettens afgørelse foreligger, og mundtlig forhandling vil derfor være afhængig af, om man kan forkynde en tilsigelse for ham til retsmødet i landsretten. Under alle omstændigheder vil et krav om mundtlig forhandling i de omhandlede tilfælde medføre så megen ulejlighed og forhaling af sagerne, at udvalget finder det uforsvarligt at foreslå en forskrift om mundtlig behandling af kæremål i disse tilfælde.

Udfra det synspunkt, at det især er de meget langvarige varetægtsfængslinger, som man må søge imødegået, foreslår udvalget derimod, at der i tilfælde, hvor en varetægt forlænges udover 4 måneder, gives sigtede og forsvareren ret til at kræ-

ve, at kæremål vedr. fristforlængelsen behandles mundtligt for den overordnede ret, ...”

Anbringender

T har anført navnlig, at retsplejelovens § 767, stk. 4, klart og utvetydigt hjemler mundtlig behandling af kæremålet, når der er risiko for, at varetægtsfængslingen udstrækkes ud over 3 måneder, og når mundtlig forhandling ikke tidligere er foranstaltet.

Det følger af forarbejderne til bestemmelsen, at der er tale om ”obligatorisk mundtlig forhandling”, ligesom ”sigtede og forsvareren [har] ret til at kræve” mundtlig forhandling, jf. henholdsvis Folketingstidende 1977-78, tillæg A, sp. 2394 f., betænkning nr. 728/1974 samt UfR 2006.2629 H. Der er således tale om et retskrav. Der er desuden tale om en situation, som i betænkning nr. 728/1974 er beskrevet som særligt betænkelig og som mindre velforeneligt med grundlovens § 71, stk. 3.

Det er uden betydning for tiltaltes ret til obligatorisk mundtlig forhandling af kæremålet, jf. § 767, stk. 4, om byretten beslutter at løslade eller at varetægtsfængsle tiltalte, når kæremål i anledning af en beslutning om løsladelse iværksættes, og kæremålet tillægges opsættende virkning. Det afgørende er, om der er risiko for, at varetægtsfængslingen udstrækkes ud over 3 måneder.

Anklagemyndigheden har anført navnlig, at det følger af ordlyden af retsplejelovens § 767, stk. 4, at mundtlig forhandling efter begæring kun er obligatorisk, når kæremålet angår en byretskendelse, hvorved sigtede varetægtsfængsles ud over 3 måneder, og således ikke en byretskendelse hvorved sigtede løslades.

For en umiddelbar betragtning kunne anføres, at hensynet bag mundtlig forhandling er det samme i kæremål, hvor byretten har opretholdt varetægtsfængslingen, som i kæremål, hvor byretten har løsladt sigtede, men har tillagt kæremålet opsættende virkning. Forarbejderne til bestemmelsen giver imidlertid ikke grundlag for at fortolke bestemmelsen i strid med ordlyden. I forarbejderne er foretaget en afvejning af de omstændigheder, der taler for mundtlig forhandling i en sag, hvor der er sket løsladelse i byretten, holdt op imod de omstændigheder,

der taler imod. Der er herefter truffet et valg med hensyn til afgrænsningen af adgangen til obligatorisk mundtlig forhandling.

Der forelå i øvrigt ikke sådanne særlige grunde, der talte for, at kæremålet undtagelsesvist skulle have været behandlet mundtligt, jf. retsplejelovens § 972, stk. 2. Sagen er ikke af en sådan kompleksitet, at der skulle være et særligt behov for mundtlig forhandling.

Højesterets begrundelse og resultat

Det følger af retsplejelovens § 767, stk. 4, 1. pkt., at ved kære af en kendelse om fristforlængelse, hvorved varetægtsfængsling eller anden frihedsberøvende foranstaltning udstrækkes ud over tre måneder, skal kæremålet efter begæring behandles mundtligt.

Sagen angår for Højesteret, om bestemmelsen omfatter en situation som den foreliggende, hvor T, efter at have været varetægtsfængslet i mere end tre måneder, løslades, hvorefter kendelsen herom kæres, og kæremålet tillægges opsættende virkning.

De hensyn af overvejende praktisk karakter, som i forarbejderne til retsplejelovens § 767, stk. 4, er anført til støtte for ikke at foreskrive mundtlig behandling af kæremål om varetægtsfængsling i tilfælde, hvor den underordnede ret har løsladt, og anklagemyndigheden kærer med påstand om fængsling (betænkning nr. 728/1974, s. 44-48), gør sig ikke gældende, når anklagemyndighedens kæremål tillægges opsættende virkning. Der er imidlertid ikke i bestemmelsens forarbejder taget stilling til, om en sigtet i denne situation har krav på mundtlig behandling af kæremålet.

Højesteret finder på denne baggrund, at princippet i § 767, stk. 4, 1. pkt., må føre til, at hvis kære af en kendelse om løsladelse tillægges opsættende virkning, således at varetægtsfængsling eller anden frihedsberøvende foranstaltning udstrækkes ud over tre måneder, skal kæremålet efter begæring behandles mundtligt. Dette gælder dog kun, hvis kæremål i anledning af varetægtsfængslingen ikke tidligere er blevet behandlet mundtligt, jf. nærmere herom § 767, stk. 4, 2. pkt.

I denne sag, hvor varetægtsfængsling allerede havde været mere end tre måneder, burde landsretten derfor have taget Ts begæring om mundtlig behandling af kæremålet til følge.

Thi bestemmes:

Landsretten burde have taget Ts begæring om mundtlig behandling af kæremålet til følge.